

**LATVIJAS UNIVERSITĀTES
74. ZINĀTNISKĀ KONFERENCE**

**Sekcijas “Tautsaimniecības
konkurētspējas sociālekonomiskie un
strukturālie aspekti”
Ekonomikas un vadības fakultātē
1. februāris, 2016**

Referātu tēzes

Saturs

	lpp.
Madara Apsalone Sociāli kulturālie faktori un to ietekme uz starptautisko konkurētspēju	3
Daira Barānova Bezdarbs un nodarbinātība Latvijā un Eiropas Savienības valstīs	4
Aldis Bulis, Daina Šķiltere, Roberts Škapars Ražošanas uzņēmumu konkurētspējas kavējošie faktori Ķīnas tirgū	5
Elena Dubra Sociālā attīstība ES apstākļos: iespējas un risinājumi	6
Sandra Jēkabsons, Irina Skribāne Viedās specializācijas koncepcija un tās realizācijas iespējas Latvijā	7
Kārlis Purmalis, Kristīne Liepiņa Latvijas darba attīstības problēmas un nākotnes izaicinājumi	8

SOCIĀLI KULTURĀLIE FAKTORI UN TO IETEKME UZ STARPTAUTISKO KONKURĒTSPĒJU

SOCIO-CULTURAL FACTORS AND INTERNATIONAL COMPETITIVENESS

Madara Apsalone

Latvijas Universitāte

E-pasta adrese: madara.apsalone@gmail.com

Sociāli kulturālie faktori – sabiedrībā dominējošās vērtības, normas un attieksmes – ir maz pētīts, bet nozīmīgs starptautiskās konkurētspējas avots. Iepriekš veiktie pētījumi ir apliecinājuši sociāli kulturālo faktoru pozitīvo ietekmi uz dažādiem starptautiskās konkurētspējas aspektiem – uzņēmējdarbību, inovācijas, produktivitāti un starptautisko sadarbību. Organizācijās sociāli kulturālie faktori ietekmē, piemēram, vadības, lēmumu pieņemšanas un jaunrades procesus. Šie faktori ir pastāvīgāki nekā ekonomiskie faktori, un to iekļaušana konkurētspējas stratēģijas izstrādē, analizē un pilnveidošanā ļauj izvēlēties piemērotākos attīstības modeļus.

Savā pētījumā analizēju sociāli kulturālo faktoru ietekmi uz valstu un organizāciju konkurētspēju īpaši mazās, atvērtās ekonomikās, izmantojot Gērtas Hofštedes, starptautiskā Globe projekta, Fona Trompenāra, TMC kultūras orientācijas indikatora un Pasaules Vērtību aptaujas sociāli kulturālo faktoru datus, kā arī starptautiskās konkurētspējas rādītājus.

Starptautiskās konkurētspējas kontekstā pētījumā tiek definēti seši sociāli kulturālie faktori. Pirmkārt, kolektīvisms un hierarhija nosaka sabiedrības integrācijas pakāpi un varas distanci. Sabiedrībā ar izteiktu kolektīvismu ir liela nozīme savstarpējo attiecību veidošanai un hierarhijai. Negatīvas kolektīvisma vērtības norāda uz individuālismu - sabiedrības locekļu vienlīdzību, tiešu komunikāciju un precīzu laika izpratni. Otrkārt, nākotnes, sadarbības un sasniegumu orientācija norāda uz nākotnes mērķu prioritāti, tieksmi novērst nenoteiktību, ticību valsts un sabiedrības institūcijām un ļoti lielu komandas darba nozīmi. Treškārt, pašizpaušme norāda uz indivīdu tendenci būt neatkarīgiem, vienlaikus arī uz uzticību starp sabiedrības locekļiem. Ceturtkārt, monohronisms un racionalitāte nosaka sabiedrību un indivīdu tendenci prioritizēt risināmos jautājumus un dot priekšroku racionālam vērtējumam. Piektkārt, orientācija uz ekonomikas mērķiem norāda uz ekonomikas mērķu prioritāti un tendenci sasniegt rezultātus. Šādas orientācijas trūkums norāda, ka attiecību saglabāšana ir nozīmīgāka, kā rezultātu sasniegšana. Visbeidzot sabiedrības struktūra raksturo vides sakārtotību, savukārt tās trūkums - uz individuālu pieeju katram atsevišķam gadījumam.

Atslēgvārdi: *sociāli kulturālie faktori, starptautiskā konkurētspēja*

BEZDARBS UN NODARBINĀTĪBA LATVIJĀ UN EIROPAS SAVIENĪBAS VALSTĪS

UNEMPLOYMENT AND EMPLOYMENT IN LATVIA AND EUROPEAN UNION COUNTRIES

Daira Barānova

Latvijas Universitāte

E-pasta adrese:daira.baranova@lu.lv

Ekonomikas atveseļošanās ietekmē situāciju darba tirgū. Pēdējos gados ir novērojama bezdarba līmeņa samazināšanās un nodarbinātības līmeņa palielināšanās tendence Latvijā. Tomēr bezdarba līmenis vēl joprojām ir augsts, kas arī nosaka pētījuma aktualitāti.

Pētījuma mērķis ir, izmantojot analītiskās metodes, analizēt bezdarba un nodarbinātības rādītājus un to attīstības tendences Latvijā salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības valstīm. Kvantitatīvie mērķi nodarbinātības politikas jomā ir izvirzīti stratēģijā "ES 2020". Pētījumā īpaša uzmanība tiks veltīta divām iedzīvotāju grupām: jauniešiem un gados vecākiem iedzīvotājiem.

Īpaši aktuāla problēma Eiropas Savienības valstīs ir jauniešu bezdarbs. Augsts jauniešu bezdarbs ir novērojams Grieķijā un Spānijā. Jauniešu bezdarba līmenis ir vairāk kā divas reizes augstāks par kopējo bezdarba līmeni. Pie tam jauniešu bezdarbnieku izredzes atrast darbu ir sliktas liecina pētījumi un statistiskie rādītāji. Zemāki jauniešu bezdarba rādītāji ir novērojami Vācijā, Austrijā un Nīderlandē, kas skaidrojams ar jauniešu iespējām strādāt praksē un duālo izglītības sistēmu. Analizējot jauniešu bezdarbu Latvijā ir novērojamas divas riska grupas: jaunieši, kuriem ir zems izglītības līmenis un jaunieši, kuri studē vai tikko ir beiguši studijas.

Darba tirgū Latvijā ir vērojams liels bezdarbnieku skaits profesijās, kas darba tirgū nav pieprasītas. Daļu no šiem bezdarbniekiem pārstāv iedzīvotāji gados. Šajā riska grupā problēmas rodas, jo darba devēji nav ieinteresēti pieņemt darbā šādus iedzīvotājus, kā arī grūtības viņus apmācīt. Gan jauniešiem, gan gados vecākiem iedzīvotājiem pastāv risks kļūt par ilgstošiem bezdarbniekiem. Līdzās bezdarbam Latvijas darba tirgū ir novērojamas arī citas problēmas: nelegālā nodarbinātība, darbaspēka kvalitāte, darba drošība un citas.

Ņemot vērā situāciju nodarbinātības un bezdarba jomā Latvijā, jauniešu izredzes iekļauties darba tirgū ir samērā labas, turpretī gados vecākiem iedzīvotājiem ir sarežģītāk.

Atslēgvārdi: *bezdarbs, nodarbinātība, nelegālā nodarbinātība, darba tirgus*

RAŽOŠANAS UZŅĒMUMU KONKURĒTSPĒJAS KAVĒJOŠIE FAKTORI ĶĪNAS TIRGŪ

COMPETITIVENESS IMPEDIMENTAL FACTORS OF LATVIAN MANUFACTURING COMPANIES IN THE CHINESE MARKET

Aldis Bulis

Latvijas Universitāte

E-pasta adrese: aldis.bulis@gmail.com

Daina Šķiltere

Latvijas Universitāte

E-pasta adrese: daina.skiltere@lu.lv

Roberts Škapars

Latvijas Universitāte

E-pasta adrese: roberts.skapars@lu.lv

Pētījuma autori izgudroja jēdzienu “ražošanas uzņēmumu konkurētspējas kavējošie faktori” un izveidoja tā izpētes metodiku, to aprobējot Latvijas ražošanas uzņēmumu konkurētspējas kavējošo faktoru mazināšanai Ķīnas tirgū. Ražošanas uzņēmumu konkurētspējas kavējošie faktori ir noteikti un saranžēti. Iegūtos rezultātus ir iespējams izmantot ražošanas uzņēmumu konkurētspējas uzlabošanai ārējos tirgos, sevišķi Ķīnas Tautas Republikas tirgū, kas attīstās neskatoties uz daudzskaitlīgajām reģionālajām un globālajām ekonomiskajām lejupslīdēm pēdējos 30 gados. Pētījuma rezultāti ir lietderīgi gan uzņēmumiem, gan valsts iestādēm, gan biznesa asociācijām, gan arī pētniekiem un analītiķiem no dažādām institūcijām.

Atslēgvārdi: eksports, ražošanas uzņēmumu konkurētspējas kavējošie faktori, Latvija, Ķīna

SOCIĀLĀ ATTĪSTĪBA ES APSTĀKĻOS: IESPĒJAS UN RISINĀJUMI

SOCIAL DEVELOPMENT INTO EU: POSSIBILITIES AND SOLUTIONS

Elena Dubra

Latvijas Universitāte

e-pasts: elena.dubra@lu.lv

Referātā ir analizēta un izvērtēta ES valstu sociālā situācija un apkopota mūsdienu novērtēšanas metodoloģija sociālās sistēmas attīstības jomā, veikts pēc sociāliem konverģences kritērijiem un indeksiem ES valstu sociālo rādītāju raksturojums. Pētījumā ir konstatēts, ka sabiedrības labklājība un ražošana ir stingri balstīta uz tādiem lokāliem faktoriem kā pieejamie ekonomiskie resursi, uzkrātais ražošanas kapitāls un cilvēkkapitāls, kuru pārdalē ES valstu mērogā joprojām vērojama izteikta nevienlīdzība. Jauni tirgi, tehnoloģijas un informācija var dot impulsu straujākai attīstībai, taču valstīs, kur jaunie tirgi un informācija paliek nepieejami, globalizācija pastiprina nabadzību, ekonomisko nevienlīdzību starp bagātākajām un nabadzīgākajām valstīm un noved pie milzīgas bagātības koncentrēšanās šaurā lokā. Neraugoties uz ES piedāvātajām iespējām un ieguvumiem, arī sociālie labumi starp Eiropas valstīm sadalās nevienlīdzīgi.

Analizējot ekonomisko un sociālo procesu raksturu ir atzīmēti pietiekoši stipri argumenti par ES integrācijas pozitīvo ietekmi uz tautas labklājību un sociālo attīstību. Eiropas integrācija ne tikai paver jaunas iespējas, bet arī maksimizē ieguvumus kā katram indivīdam atsevišķi, tā arī uzņēmumiem un valstīm. Valsts un sabiedrības attīstību mūsdienu pasaulē cieši saista ne tikai ar tādiem valsts attīstības pamatrādītājiem kā iekšzemes kopprodukts, demogrāfiskie resursi, iedzīvotāju labklājības un ienākumu līmenis, bet īpašu uzmanību pievērš tādiem kvantitatīviem parametriem, kas parāda ilglaicīgas tautas attīstības iespējas. Sociālās sistēmas analīze radītu pamatu valsts pārvaldes institūcijām pilnveidot sociālās programmas, plānojot ar augstāku efektivitāti atbalsta pasākumus izglītībai, veselības aizsardzībai, kultūrai un sociālai aizsardzībai nākamajam periodam. Veiksmīgi izmantojot ES vienotā tirgus priekšrocības var sasniegt reālo sociālo konverģenci starp Eiropas valstīm un nodrošināt pozitīvās ietekmes uz sociālo sfēru un tautas labklājību.

Pētījumā sniegti secinājumi un priekšlikumi ir saistīti ar ES valstu sociālo izaugsmi, ievērojot ekonomisko situāciju un iedzīvotāju sociālās vajadzības.

Atslēgvārdi: *sociālā sistēma, ES integrācija, sociālā nevienlīdzība, stratēģija*

VIEDĀS SPECIALIZĀCIJAS KONCEPCIJA UN TĀS REALIZĀCIJAS IESPĒJAS LATVIJĀ

SMART SPECIALIZATION CONCEPT AND ITS IMPLEMENTATION OPPORTUNITIES IN LATVIA

Sandra Jēkabsone

Latvijas Universitāte

E-pasta adrese: sandra.jekabsone@lu.lv

Irina Skribāne

Latvijas Universitāte

E-pasta adrese: irina.skribane@lu.lv

Globālā finanšu krīze un tās sekas ļāva skaidri apzināt, ka Latvijā turpmāk vairs nevar pastāvēt ekonomiskais modelis, kurā, pateicoties ārējā kapitāla pieplūdumam, strauji palielinājās iekšējais pieprasījums, kas balstīja ekonomikas izaugsmi līdz 2007.gadam. Nepieciešams ilgtspējīgs ekonomiskais modelis, kura izveidē liela nozīme būs uzņēmēju spējai pārstrukturējot ražošanu uz precēm ar augstāku pievienoto vērtību, kas ļautu ģenerēt augstākus ienākumus. Lai to nodrošinātu ir jānovērtē gan esošās konkurētspējas priekšrocības, gan jāmeklē jaunas jomas, balstoties uz viedās specializācijas pamatprincipiem. Atšķirībā no reģionālās attīstības un rūpniecības politikas tradicionālām pieejām, "viedās specializācijas" pieeja balstīta uz jaunu salīdzinošo priekšrocību atklāšanu un attīstību. Pētījuma mērķis ir noskaidrot viedās specializācijas koncepcijas pamatprincipus un tās realizācijas iespējas Latvijā. Analīzē izmantotas dažādas kvalitatīvās un kvantitatīvās analīzes metodes: zinātniskās literatūras un empīrisko pētījumu analīze, tabulu, diagrammu un shēmu veidošana, vidējo un relatīvo lielumu aprēķināšana, grupēšana, salīdzināšana u.c. Pētījuma rezultātā iezīmēti iespējamie ekonomiskās politikas virzieni tautsaimniecības transformācijai, kas veicinātu Latvijas ekonomikas konkurētspējas palielināšanu un ilgtspējīgu attīstību, kā arī atklāti iespējamie viedās specializācijas realizācijas šķēršļi.

Atslēgas vārdi: *tautsaimniecības struktūra, specializācija, diversifikācija, konkurētspējas priekšrocības.*

**LATVIJAS DARBA TIRGUS ATTĪSTĪBAS PROBLĒMAS UN NĀKOTNES
IZAICINĀJUMI**

**LATVIAN LABOUR MARKET DEVELOPMENT PROBLEMS AND FUTURE
CHALLENGES**

Kārlis Purmalis

Latvijas Universitāte

E-pasta adrese: karlis.purmalis@lu.lv

Kristīne Liepiņa

Latvijas Universitāte

E-pasta adrese:: kristine.liepina@lu.lv

Pētījuma mērķis ir izanalizēt darba tirgus attīstības tendences Latvijā ekonomikas atgūšanās periodā (no 2010.-2014.gadam) un identificēt būtiskākās problēmas, kas ierobežo straujāku nodarbinātības pieaugumu, kā arī novērtēt paredzamās darbaspēka pieprasījuma izmaiņas Latvijā gan tautsaimniecībā kopumā, gan atsevišķu nozaru ietvaros līdz 2020.gadam.

Atslēgas vārdi: *ekonomiskā aktivitāte, darba tirgus .bezdarba līmenis.*